

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΩΤΕΡΑ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Μάθημα: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: Τρίτη, 21 Ιουνίου 2005

8.00 π.μ. – 11.00 π.μ.

ΤΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΤΑ (7) ΣΕΛΙΔΕΣ

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ (Μονάδες 20)

Να διαβάσετε το πιο κάτω κείμενο και να απαντήσετε στις ερωτήσεις

που ακολουθούν:

[...] Εκείνο, που, δυστυχώς, για πολλούς λόγους δεν έχουμε συνειδητοποιήσει, είναι η ανάγκη για την κατάκτηση και τη διατήρηση μιας υψηλής ποιότητας ζωής. Επειδή μπήκαμε αργά στον κόσμο της τεχνικής κι αποκτήσαμε καθυστερημένα ό,τι αγαθά αυτός εξασφαλίζει, είναι αναπόφευκτο και δικαιολογημένο να πέφτουμε σε μια σειρά από συγχύσεις. Η βασικότερη σύγχυση είναι ότι πιστεύουμε ότι το αυτοκίνητο, η τηλεόραση, οι χίλιες δυο ηλεκτρικές συσκευές μάς εξασφαλίζουν ποιότητα ζωής.

Τώρα, που η δίψα γι' αυτά τα πράγματα έχει σε μεγάλο βαθμό ικανοποιηθεί κι άρχισαν να εμφανίζονται σημάδια κορεσμού, είμαστε υποχρεωμένοι να αναθεωρήσουμε τις αντιλήψεις μας αυτές.

Τα αντικείμενα, οι επιτεύξεις της τεχνολογίας, αποτελούν προϋποθέσεις για μια ανώτερη ποιότητα ζωής όταν και εφ' όσον χρησιμοποιούνται ορθολογικά και προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των όρων ζωής ώστε να μένει στον άνθρωπο και περισσότερος χρόνος και καλύτερη διάθεση για ν' ασχοληθεί με κάτι ουσιαστικότερο. Από τη στιγμή όμως, που χωρίς να το καταλαβαίνουμε υποδουλωνόμαστε στ' αντικείμενα κι υπάρχουμε γι' αυτά, η ζωή μας φτωχαίνει, δεν πλουτίζει. Καταντάμε να ζούμε με το άγχος της απόκτησης πραγμάτων και φυραίνουν οι ανθρώπινες σχέσεις μας, εξαφανίζονται σιγά-σιγά πολύτιμες ανθρώπινες αξίες, εκφράσεις και εκδηλώσεις, που αυτές και μόνο αυτές, δίνουν τη βάση και το θεμέλιο για την ανάπτυξη μιας ανώτερης ποιότητας ζωής [...].

Όχι το «είναι» της ζωής μας, αλλά το «έχειν», έλεγε ο μεγάλος Έριχ Φρομ, είναι ο νόμος της ύπαρξής μας στο σύγχρονο κόσμο. Όσο διογκώνεται το «έχειν» τόσο συρρικνώνεται το «είναι», τόσο λιγότερο ικανοί γινόμαστε να ολοκληρώσουμε την προσωπικότητά μας και να βιώσουμε πολυδιάστατα τη ζωή μας. Χάνουμε βαθμιαία την επαφή και την αίσθηση της φύσης, χάνουμε την επαφή με το σώμα μας, επικοινωνούμε – τι ειρωνεία στην εποχή της γιγάντιας ανάπτυξης των μέσων μαζικής επικοινωνίας – όλο και λιγότερο, σκεφτόμαστε όλο και επιδερμικότερα και βεβαίως στη βάση πάντοτε των διαφημιστικο-προπαγανδιστικών υποδειγμάτων.

Ακριβώς γι' αυτό συμβαίνει σήμερα, που έχουμε τόσα και τόσα πράγματα που μας έλειπαν στο παρελθόν, να πλήττουμε όσο ποτέ, να είμαστε τόσο αδιάφοροι, τόσο αλλοτριωμένοι, τόσο αποξενωμένοι ο ένας από τον άλλο. Ακριβώς γι' αυτό συμβαίνει η ευημερία μας να μη συνοδεύεται με αντίστοιχη πνευματική ανάπτυξη και ψυχική ολοκλήρωση. Ακριβώς γι' αυτό συμβαίνει να αποδυναμώνεται και να φθείρεται ό,τι δεν είναι στενά ατομικό και κάθε μορφή γνήσιας και αυθόρμητης συλλογικότητας έχει σχεδόν εξαφανιστεί.

Το χειρότερο όμως απ' όλα είναι ότι οι ηγεσίες και πριν απ' όλα ο κατ' εξοχήν υπεύθυνος διαμορφωτής της δημόσιας ζωής, δηλαδή το κράτος, αφήνει τα πράγματα να τραβάνε το δρόμο τους στην τύχη, χωρίς καμιά σύλληψη του μελλοντικού, χωρίς κατευθυντήριο γνώμονα, χωρίς αντίληψη για την πορεία του έθνους. Το κράτος, που θα έπρεπε να αποτελεί την ενσάρκωση ορισμένων συλλογικών συμφερόντων και προτεραιοτήτων, δίνει το παράδειγμα φαυλότητας και ασυναρτησίας, επιτείνοντας έτσι τη γενική ακαταστασία, το απρογραμματίστο και διαλυτικό της σημερινής μας ζωής[...].

Βασίλης Φίλιας, «“Αφθονία” και οι σύγχρονες όψεις της απανθρωποποίησης» (Διασκευή), Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις

Ερωτήσεις:

A1. Να γράψετε περίληψη του κειμένου με δικά σας λόγια (90-110 λέξεις).

(μονάδες 8)

A2. «... σκεφτόμαστε όλο και επιδερμικότερα και βεβαίως στη βάση πάντοτε των διαφημιστικο-προπαγανδιστικών υποδειγμάτων».

Να εξηγήσετε και να σχολιάσετε την άποψη του συγγραφέα.

(μονάδες 6)

A3.(α) Να αναφέρετε τους δύο τρόπους ανάπτυξης της πρώτης παραγράφου και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

(μονάδες 2)

(β) Να εντοπίσετε δύο τρόπους πειθούς στην τέταρτη παράγραφο και να εξηγήσετε τι επιδιώκει ο συγγραφέας με τη χρήση του καθενός.

(μονάδες 4)

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΓΛΩΣΣΑ (Μονάδες 10)

B1. Να ξαναγράψετε τις πιο κάτω φράσεις αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις με συνώνυμές τους, χωρίς να αλλάξετε το νόημα των φράσεων και το γραμματικό τύπο των λέξεων:

- είναι αναπόφευκτο και δικαιολογημένο να πέφτουμε σε μια σειρά από

συγχύσεις

- χάνουμε βαθμιαία την επαφή και την αίσθηση της φύσης

- επιτείνοντας έτσι τη γενική ακαταστασία
(μονάδες 3)

B2. Να ετυμολογήσετε τις πιο κάτω λέξεις:

- τηλεόραση

- διάθεση

- σύλληψη

(μονάδες 3)

B3. Με καθεμιά από τις πιο κάτω λέξεις να γράψετε μια δική σας ολοκληρωμένη πρόταση, έτσι που να φαίνεται η σημασία τους (κυριολεκτική ή μεταφορική), χωρίς να αλλάξετε το μέρος του λόγου.

- κορεσμού

- συρρικνώνεται

- συλλογικότητας

- αλλοτριωμένοι

(μονάδες 4)

ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ – ΕΚΘΕΣΗ

(450-500 λέξεις)

(Μονάδες 40)

Τονίζεται ότι δεν επιτρέπεται να αναφέρετε το όνομά σας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο που μπορεί να αποκαλύψει άμεσα ή έμμεσα την ταυτότητά σας.

«Από τη στιγμή όμως, που χωρίς να το καταλαβαίνουμε υποδουλωνόμαστε στ' αντικείμενα κι υπάρχουμε γι' αυτά, η ζωή μας φτωχαίνει, δεν πλουτίζει.»

Σε συνέδριο του Οργανισμού Νεολαίας Κύπρου με θέμα «Καταναλωτισμός και Ποιότητα Ζωής» καλείσαι, ως εκπρόσωπος του Κεντρικού Μαθητικού Συμβουλίου, να παρουσιάσεις σε ομιλία σου τις αρνητικές συνέπειες που επιφέρει στην κυπριακή κοινωνία «η υποδούλωση στ' αντικείμενα» και να εισηγηθείς τρόπους αντίστασης σ' αυτήν.

ΜΕΡΟΣ Δ': ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ (Μονάδες 30)

Να διαβάσετε τα κείμενα και να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

I. Κώστας Μόντης, «Έλληνες ποιητές»

Ελάχιστοι μας διαβάζουν,
ελάχιστοι ξέρουν τη γλώσσα μας
μένουμε αδικαίωτοι κι αχειροκρότητοι
σ' αυτή τη μακρινή γωνιά,
όμως αντισταθμίζει που γράφουμε Ελληνικά.

Οδυσσέας Ελύτης, 'Αξιον Εστί [Τα Πάθη Β']

ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ μού έδωσαν ελληνική·
το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου.

Εκεί σπάροι και πέρκες

ανεμόδαρτα ρήματα
ρεύματα πράσινα μες στα γαλάζια
όσα είδα στα σπλάχνα μου ν' ανάβουνε
σφουγγάρια, μέδουσες
με τα πρώτα λόγια των Σειρήνων
όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα μαύρα ρίγη.
Εκεί ρόδια, κυδώνια
θεοί μελαχρινοί, θείοι κι εξάδελφοι
το λάδι αδειάζοντας μες στα πελώρια κιούπια·
και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας
λυγαριά και σχίνο
σπάρτο και πιπερόριζα
με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων,
ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα – πρώτα Δόξοι Σοι.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα – πρώτα Δόξα Σοι!
Εκεί δάφνες και βάγια
θυμιατό και λιβάνισμα
τις πάλες ευλογώντας και τα καριοφίλια
Στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα
κνίσεις, τσουγκρίσματα
και Χριστός Ανέση
με τα πρώτα σμπάρα των Ελλήνων.
Αγάπες μυστικές με τα πρώτα λόγια του Ύμνου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ύμνου!

Ερώτηση Δ1:

(α) Να αναπτύξετε το νόημα του ποιήματος «Έλληνες ποιητές» του Κώστα Μόντη.
(μονάδες 4)

(β) Να προσδιορίσετε το κοινό θέμα των δύο ποιητικών κειμένων και τους εκφραστικούς τρόπους (τεχνική) με τους οποίους ο κάθε ποιητής προβάλλει αυτό το θέμα.
(μονάδες 6)

II. Γιάννης Ρίτσος, «Αποχαιρετισμός»

[...] Κ' έλεγα μέσα μου: δε φτάνει το τραπέζι, μήτε κάμποσος παράς
στην τσέπη,
μήτε το ψωμί και το φιλί, - δε φτάνει.

Ο άνθρωπος είναι πιο τρανός απ' την καθημερινή την έγνοια του.

Κι έλεγα πάλι που ο άνθρωπος αρχίζει από την έγνοια του για
το ψωμί

Κι όλο τραβάει πιο πέρα απ' τη σκλαβιά του,
από σκλαβιά σε σκλαβιά, από ξεσκλάβωμα σε ξεσκλάβωμα,
απ' το ξεσκλάβωμα της πατρίδας, στο ξεσκλάβωμα του κόσμου,
ώσπου να νιώσει, μπαίνοντας ίσα τον ουρανό,

ν' αχνίζει το φεγγάρι στον κόρφο του,
ώσπου να κλάψει μια νύχτα από αγάπη για όλο τον κόσμο. Έτσι
άφησα
σ' ένα χαντάκι τ' αμάξι μου. Πήρα τ' όπλο. Κι ανέβηκα στο
βουνό. [...]

Μάριος Χάκκας, «Το ψαράκι της γιάλας»

[...] Τα τελευταία χρόνια είχε κι αυτός την Καπούη* του: Ένα σπιτάκι με βεράντα που έβλεπε προς το βουνό. Αφού έζησε τη μισή ζωή του σε θαλάμους φυλακής και σε τσαντήρια εξορίας, μετά από τόσες στερήσεις, όταν κάποτε βρέθηκε ελεύθερος, μπλέχτηκε με κάτι οικόπεδα, κέρδισε ξαφνικά μερικά λεφτουδάκια κι αγόρασε αυτό το σπιτάκι όπου και ζούσε μονάχος.

Για παντρεία δεν αποφάσιζε. «Δεν ξέρεις τι γίνεται πάλι», έλεγε κάθε φορά που του φέρναν εκεί την κουβέντα. «Ο γάμος σε δένει με τούτον τον κόσμο, ευθύνες, παιδιά. Εγώ έχω ένα παρελθόν κι ένα αβέβαιο μέλλον».

Κι όμως, έστω χωρίς γάμο μα με μόνο το σπίτι, δημιουργούσε γερό δέσιμο με τούτον τον κόσμο κι αγεφύρωτο χάσμα με το παρελθόν. Γιατί δεν ήταν μόνο οι τέσσερις τοίχοι στολισμένοι με κάδρα, παράθυρα δίχως κάγκελα και μια πόρτα που την άνοιγε όποτε ήθελε, δεν ήταν φυσικά αιτίες να ξεκόψει από την παλιά του ζωή μόνον αυτά. Ήταν κι ένα σαλονάκι δανέζικο. Ήταν κι ένα κρεβάτι μ' αναπαυτικό στρωματέξ. Σόμπα στα χειμωνιάτικα βράδια, ψυγείο για τα καυτά καλοκαίρια, παγάκια, και μια σειρά άλλα ψιλοπράγματα εκ πρώτης όψεως που δεν είχε συναντήσει στους ηρωικούς αλλά τόσο σκληρούς χώρους της νιότης του.

Είναι αλήθεια, καλά καλά δεν είχε ξεκόψει με το παρελθόν. Όσο μπορούσε συνέχιζε, πηγαίνοντας στις συγκεντρώσεις, παραγγελτικά φυσικά, δίνοντας τακτικά τη συνδρομή του κι ακούγοντας στο πικάπ δίσκους που αποκλειστικά αναφέρονταν σε κείνα τα δύσκολα χρόνια.

Ήταν ωραία ν' ακούς στους δίσκους για καημούς και στερήσεις, για μια υπεράνθρωπη προσπάθεια, άσχετα αν δεν κατάληξε κάπου, για μια στάση ηρωική που μετείχε κι ο ίδιος. Ήταν πολύ ωραία να κάθεσαι στη σαιζ λογκ και ν' αναπολείς ακόμη και τους περασμένους πόνους σου, απαλότεροι τώρα, τυλιγμένοι στο μύθο, σα να μη συνέβηκαν σε σένα τον ίδιο. «Ε, πάει περάσανε όλα. Δύσκολα χρόνια, αλλά είχε μια ομορφιά αυτή η ιστορία». Ήταν καλά μέσα στο σπίτι του με τις αναμνήσεις και το πικάπ` ήταν πολύ καλά έτσι που ζούσε, τι αρχίσανε πάλι να πάρει ο διάβολος, τι φταίει να παίρνει πάλι μπάλα τους δρόμους;[...]

* Καπούη: ιταλική πόλη όπου ξεχειμώνιασαν οι στρατιώτες του Αννίβα μετά τη μάχη των Καννών. Από τότε η φράση «απολαύσεις της Καπούη» σημαίνει απώλεια πολύτιμου χρόνου.

Ερώτηση Δ2:

Με βάση τα αποσπάσματα να αναλύσετε τους αναβαθμούς της πορείας του ανθρώπου προς την ελευθερία στο ποίημα του Γ. Ρίτσου «Αποχαιρετισμός» και να τους αντιπαραβάλετε με την αντίστροφη πορεία του ήρωα στο διήγημα του Μ. Χάκκα «Το ψαράκι της γυάλας».
(μονάδες 12)

III. Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Η Φόνισσα

(α) [...] -Κ' εσηκώθης;... κ' ήρθες να ιδής;

-Ξαφνίστηκα μες στον ύπνο μου, μαννούλα. Είδα πως πέθανε το κορίτσι, και πως εσύ είχες ένα μαύρο σημάδι στο χέρι σου.

-Μαύρο σημάδι;

-Ήθελες, τάχα, να σαβανώσης το κορίτσι. Και την ώρα που το σαβάνωσες, μαύρισε το χέρι σου... και πως έβαλες, τάχα, το χέρι σου στη φωτιά, για να ξεμαυρίση.

-Μπα! Αλαφροϊσκιωτη! είπεν η γραία Χαδούλα... Κ' έκαμες κουτουράδα, κ' ήρθες, τέτοιαν ώρα...

-Δεν μπορούσα να ησυχάσω, μάννα.[...]

(β) [...] Την νύκτα απεκοιμήθη εις την κρύπτην της, μέσα εις την υγράν άλμην της Σπηλιάς. Βόμβοι εθορύβουν εις τα ὦτα της. Το κύμα υπό τους πόδας της ερρόχθει, με παρατεταμένους ωρυγμούς λύσεως. Βαθιά, μέσα εις τα στέρνα της ήκουε τα κλαυθυρίσματα των ακάκων νηπίων. Υπόκωφοι συριγμοί του μακρινού ανέμου ήρχοντο εις τα ακοάς της. Ο νεκρώσιμος χορός των κορασίδων, με ηυξημένον τον φρικώδη ορμαθόν, εχοροπήδα τριγύρω της. «Είμαστε παιδιά σου! – Μας εγέννησες! – Φίλησέ μας! Δώσε μας μαμμά! – Πάρε μας στολίδια, στολίδια όμορφα! – Χάϊδεψέ μας! – Δεν μας αγαπάς;»

Η γραία πενθερά του Λυρίγκου, μανιώδης, συστρέφουσα τας χείρας, την ηπείλει τρομερά, και ο γαμβρός της, με ήθος παραπονεμένον, την επέπληττε... Κάτω εις τους πόδας, εις το βάθος της Σπηλιάς, ερρόχθει το κύμα... Έβραζεν, έβραζε, και το άντρον μετεβάλλετο εις στέρναν, και το νερόν της στέρνας εβρυχάτο μ' έναρθρον φωνήν: - Φόνισσα! – Φόνισσα!

Η δυστυχής εξύπνησεν έντρομος. [...]

* μαμμά, το = φαΐ, ψωμί

Ερώτηση Δ3:

(α) Ποιο ρόλο διαδραματίζει το καθένα από τα πιο πάνω όνειρα στην εξέλιξη της πλοκής του έργου; (μονάδες 4)

(β) Σύμφωνα με μια κριτική άποψη, οι πράξεις της Φόνισσας υπαγορεύονται από κοινωνικά προβλήματα της εποχής του Παπαδιαμάντη.

Να σχολιάσετε την άποψη αυτή. (μονάδες 4)

----- ΤΕΛΟΣ -----
ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ !